

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันเป็นยุคของเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (ทุนนิยม) เพื่อที่จะสามารถแข่งขันกับนานาชาติของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนในการผลิต ดังนั้น จึงต้องมีการวางแผนกลยุทธ์ มีการสร้างแรงจูงใจ มีการประชาสัมพันธ์ และการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมายก็คือเยาวชน ซึ่งหมายถึงเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม(ทุนนิยม) ในปัจจุบันได้สร้างกิเลสให้เกิดขึ้นกับเยาวชน หากแต่การศึกษาในปัจจุบันยังขาดมิติทางด้านคนดี มีคุณธรรมอยู่มาก ซึ่งหากสังคมเราเน้นแต่เด็กเก่ง เราก็จะได้เฉพาะคนเก่ง แต่ถ้าหากคนเก่งเหล่านั้นขาดคุณธรรม จริยธรรม เขาก็จะกลายเป็นคนเก่งที่เห็นแก่ตัว คิดถึงตัวเองมากกว่าส่วนรวม จึงถือว่าหากการศึกษารวมถึงเน้นแต่คนเก่งโดยไม่คำนึงถึงเรื่องคุณธรรม ก็จะเป็นการสร้างปัญหาให้กับสังคม ดังที่เราเห็นปรากฏกันอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ จะพบว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนบางส่วนมีคุณธรรม จริยธรรมลดน้อยลง ตีความวัตถุนอกกายว่ามีคุณค่าเหนือกว่าคุณค่าทางจิตใจ มั่วสุมอบายมุข ทะเลาะวิวาท และยกพวกทำร้ายกัน ลักทรัพย์ เมามัวในกามารมณ์ ทำร้ายร่างกายตนเองและผู้อื่นจนบาดเจ็บหรือถึงแก่ชีวิต ใช้ชีวิตคู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาในระหว่างที่กำลังเรียนอยู่ มีพฤติกรรมก้าวร้าว ลบหลู่ ครูบาอาจารย์ บิดามารดาและผู้ที่มีอาวุโสกว่า และอาจนำไปสู่การก่ออาชญากรรมเด็ก การเบี่ยงเบนทางเพศ ปัญหาสิ่งเสพติด และเห็นแก่ตัว ทั้งหมดที่กล่าวมาเหล่านี้ นับว่าเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน (มดิชน, 2545; มดิชน, 2546; มดิชน, 2551; ชั่วสด, 2551; บ้านเมือง, 2544) ทำให้พบว่าปัจจุบันสังคมไทยประสบปัญหาเด็กวัยรุ่นมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ติดเพื่อน (มั่วสุม) ติดเกม ใช้อินเทอร์เน็ตไม่เหมาะสม เสพสื่อไม่สร้างสรรค์ ไม่สนใจเรียนหนังสือ ไม่มีจิตสาธารณะ หลายนางวิจยวิเคราะห์ว่าเป็นปัญหาจากครอบครัวไม่มีเวลา ไม่มีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว ระบบการศึกษาไม่เอื้อในการส่งเสริมการเรียนรู้ สังคมไม่เข้มแข็ง มีแหล่งอบายมุข และมีสถานที่ โอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้าถึงง่าย วัยรุ่นหลายคนไม่ชอบเรียนหนังสือเพราะขาดแรงจูงใจในห้องเรียน ครูสอนไม่มีเทคนิคครูที่สอน ในระดับพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นจึงต้องปรับตัวทั้งวิธีการและพฤติกรรมของครูเพื่อเป็นแบบอย่าง สื่อการสอนต้องสร้างสรรค์

การจัดการศึกษาโดยยึดเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักมาโดยตลอด กลับมีผลให้คนไทยมีวิกฤตด้านอื่น ๆ ตามมามากมายขึ้น ปรากฏเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้นในปี พ.ศ. 2539 - 2541 คุณภาพชีวิตที่หวังไว้กลายเป็นภาพลวงตา มิใช่ความปรารถนาแห่งสันติสุขที่คนไทยมุ่งหวัง ผลของการพัฒนาจากวิกฤตเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา ได้ชี้ให้เห็นถึงระดับความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศแนววัตถุนิยม ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ การล้มละลายทางเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา ในปีพุทธศักราช 2551 ที่เรียกกันว่า “วิกฤตแฮมเบอร์เกอร์” จนเป็นเหตุให้ประเทศสหรัฐอเมริกา ยุโรป และเอเชียต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ จนยากที่จะแก้ไขในปัจจุบัน

ปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการมีคุณธรรม จริยธรรม นับว่าเป็นปัญหาใหญ่ระดับโลกในปัจจุบัน เนื่องจากการลดระดับลงของคุณธรรม ที่แยกตัวออกจากการจัดการศึกษา ในต่างประเทศเรื่องของเสรีภาพทางศาสนา จากสถิติของสมาคมการศึกษาแห่งชาติ (National Education Association) ของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1992 รายงานว่า มีเด็กนักเรียนอย่างน้อยหนึ่งแสนคน พกอาวุธปืนเข้าไป ในโรงเรียน เด็กจำนวนกว่า 160,000 คน ขาดเรียนเพราะกลัวการ ถูกทำร้ายร่างกาย เด็กนักเรียน 40 คน ถูกทำร้ายบาดเจ็บหรือถึงแก่ชีวิต ด้วยอาวุธปืน ครุจำนวน 6,250 คน ได้รับการข่มขู่ว่าจะถูกทำร้าย และครุจำนวน 260 คน ได้รับบาดเจ็บเพราะถูกเด็กนักเรียนทำร้ายร่างกาย ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกันว่าเด็กนักเรียนทำร้ายร่างกาย การพกพาอาวุธร้ายแรง การฆ่าบุคคลผู้ไม่รู้จักเพราะเลียนแบบในเกมคอมพิวเตอร์ จนบางรายถึงแก่ชีวิต สิ่งนี้เป็นปัญหาที่นับวันจะแก้ไขยากมากยิ่งขึ้น หากไม่มีการวางรากฐานทางด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างดีให้แก่ผู้เรียน (มดิชน, 2551)

จากผลการศึกษาวิจัยด้านการศึกษา พบว่าการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน มีปัญหาที่สำคัญคือ รูปแบบการจัดการศึกษามีข้อจำกัด การจัดการเรียนการสอนขาดการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจังในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งแก่เด็กเยาวชนและประชาชน เพราะเน้นการสอนเด็กเก่ง เน้นการสอนท่องจำมากกว่าการสอนเพื่อนำไปปฏิบัติเป็นจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของสังคม นอกจากนี้ยังมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังที่กล่าวมาข้างต้น ก่อให้เกิดผลกระทบ ต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคม วัฒนธรรมและค่านิยมของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาได้กลายเป็นเครื่องมือรับใช้ระบบทุนนิยม ซึ่งก่อให้เกิดความเอารัดเอาเปรียบต่อผู้แก่งแย่งแข่งขัน เพื่ออำนาจ เกียรติยศ ชื่อเสียง และโภคทรัพย์ เกิดปัญหาสังคมนานับประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 6- 7)

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จึงนำไปสู่การตั้งคำถามที่ว่า การจัดการศึกษาที่พึงประสงค์เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สมบูรณ์ ควรจัดกระทำอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชนขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งปัญหาในปัจจุบันเกิดขึ้นจากความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว รวมทั้งความผิดพลาดของการจัดการเรียนการสอน ศาสนศึกษา ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมที่พบในสังคมตามที่ผลการวิจัยของสมพงษ์ จิตระดับ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2551, หน้า 11-18) พบว่าสังคมไทยมี ญวอาชญากรรมเกิดขึ้นทุกตรอก ซอกซอย ยาเสพติดกลับมาระบาดอย่างรุนแรง ซึ่งไม่ได้เกิดจากสภาพสังคม แต่เป็นขบวนการที่เยาวชนหลุดพ้นจากระบบการศึกษา เป็นความล้มเหลวของการจัดการศึกษาไทยในปัจจุบัน ทำให้เด็กเบื่อหน่ายการเรียน ครูขาดเทคนิคการสอนที่จะทำให้เด็กสนใจมาโรงเรียนเพราะความล้มเหลวในช่วงรอยต่อของชั้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจนหลุดเข้าสู่วงจรอบายมุข โดยสรุปความผิดพลาดของการจัดการเรียนการสอนศาสนา สังคม ส่งผลให้เกิดปัญหาไว้ดังนี้

1. ปัญหาญวอาชญากรรม เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพิ่มมากขึ้น ยาเสพติดระบาดในหมู่วัยรุ่นและเยาวชน ดังปรากฏเป็นข่าวทางสื่อมวลชนอยู่เสมอ

2. ปัญหาความเห็นแก่ตัวของเยาวชน ผู้คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีการประพฤติดื้อรั้น เอาเปรียบกัน มีการอาฆาตจองเวร การโกหกตบตะแคง การช่วงชิงผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เด็กเบื่อหน่ายการเรียน

3. ปัญหาเด็กและเยาวชนหนีออกจากครอบครัวนิยมเดิมมากขึ้น คนในสมัยปัจจุบันไม่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของสังคมไทย เช่น มีการสัมพันธ์ทางเพศเสรีมากขึ้น เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่น้อยลง

4. ปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ และการมีเพศสัมพันธ์แบบเพศเสรีมากขึ้นในหมู่เยาวชน โดยเฉพาะเด็กในกรุงเทพมหานครมีคุณลักษณะบริโภคนิยมสูง นอนดึกตื่นสาย ร่างกายอ่อนแอ วุฒิภาวะทางอารมณ์ต่ำ เรียนรู้เรื่องเพศเร็ว มีการแสวงหาเพื่อนใหม่ทางอินเทอร์เน็ต ยึดวัตถุ ขาดจิตอาสา ขาดรากเหง้าทางศีลธรรม มีภาวะไร้ความสุขสูง ทำงานหนักไม่เป็น ครอบครัวไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูเด็ก การอบรมเด็กและเยาวชนเป็นหน้าที่ของ 4 แม่เทียมเลี้ยงได้แก่ แม่ทีวี แม่คอมพิวเตอร์ แม่เกมส์ และแม่โทรศัพท์มือถือ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร รักความสบาย ชอบเที่ยวเตร่ เดินห้างสรรพสินค้า เบื่อหน่ายโรงเรียนและมุ่งสู่ออบายมุขเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้สมพร เทพสิทธา (2546, หน้า 33-41) ยังได้กล่าวถึงปัญหาเด็กและเยาวชนปัจจุบันห่างเหินศาสนาและปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับจริยธรรมอันเกิดจากผลของการจัดการศึกษาไทยไว้ดังนี้

1. ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน สังคมกลับยกย่องคนที่มีเงิน คนที่มีตำแหน่งสูง มีอำนาจวาสนา มีชื่อเสียง แม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติผิดศีลธรรมได้เงินมาโดยทุจริต

2. ปัญหาการขาดระเบียบวินัยของเยาวชน ที่ขาดการอบรมขัดเกลาโดยเฉพาะการจัดการศึกษาในโรงเรียน เยาวชนจำนวนไม่น้อยชอบฝ่าฝืนกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ชอบทำอะไรตามใจตัวเองเพื่อความสะดักสบาย เป็นคนเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายนต่อผู้อื่น และสังคม

3. ปัญหาการลุ่มหลงในอบายมุข อบายมุขเป็นเหตุให้คนไทยจำนวนมาก ไม่สนใจเรียน ไม่สนใจทำงานหันไปประกอบอาชีพที่ทุจริต ก่อการทะเลาะวิวาท ก่ออาชญากรรม ทำให้สังคมเดือดร้อนไม่สงบสุข

4. ปัญหาการรับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ เยาวชนรับอิทธิพลตะวันตก ที่ผิด ๆ ก่อให้เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

5. ปัญหาการบกพร่องในคุณธรรม จริยธรรม ขาดการเน้นการพัฒนาเยาวชนในด้านจิตใจ วิฤกต์ด้านคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยปัจจุบันเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ เช่น เกิดจากความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้คนหันไปสนใจวัตถุมากกว่าศีลธรรม และจริยธรรม

นอกจากนี้ปัญหาต่าง ๆ อาจเกิดจากปัญหาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือจากการติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันมีข้อจำกัดหลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมแห่งความรู้คู่คุณธรรมได้ ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 4 – 27)

1. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น

2. การจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ยังไม่สามารถผลักดันให้เด็กและเยาวชนเกิดคุณธรรม จริยธรรม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนรักการค้นคว้าหาความรู้ จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในชุมชนสังคม ผู้เรียนเบื่อหน่ายการเรียนประวัติศาสตร์ และพระพุทธศาสนา ย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่า เด็กชั้นมัธยมศึกษาอยู่ในวัยที่ละเอียดอ่อน

มีจินตนาการสูง อยากรู้ อยากเห็น และยังมีความรับผิดชอบไม่มากนัก ดังนั้นเนื้อหาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จึงควรเป็นเรื่องกว้าง ๆ เข้าใจง่าย และไม่ซับซ้อน วิธีการสอนควรจะกระตุ้นให้เด็กมีไฟ ใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องและคงอยู่ตลอดไป ครูต้องมีวิธีสอนที่กระตุ้นให้เด็กมีความกระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา (ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 5-8)

สาเหตุประการหนึ่งของอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาที่สำคัญก็คือ การสอนพระพุทธศาสนา มักจำกัดอยู่เฉพาะครูสังคัมภีรศึกษาเท่านั้น ทั้งที่ครูทุกคนควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพราะสามารถสอนสอดแทรกอยู่ในทุกรายวิชา ในลักษณะการสอนแบบบูรณาการ การพัฒนาการสอนจึงเป็นไปในลักษณะค่อย ๆ แทรกซึม โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เข้าใจและปฏิบัติจริง ดังนั้นการสอนคุณธรรม จริยธรรมจึงควรสอดแทรกเข้าไปในบทเรียนและกระบวนการเรียนการสอนทั้งหมดเท่าที่โอกาสจะอำนวยได้ (ก่องแก้ว เจริญอักษร, 2546, หน้า 255-259)

จากรายงานผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในระบบโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2544 พบว่าประสบปัญหาต่าง ๆ หลายด้าน (สถาบันพัฒนาครูผู้สอนพระพุทธศาสนา วัดปัญญานันทาราม, 2550, หน้า 14-18) ได้แก่

1. ปัญหาด้านความรู้ของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา
 - 1.1 ครูมีความรู้อยู่ในขั้นพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เท่านั้น
 - 1.2 ครูยังขาดความรู้ด้านเนื้อหาหลักธรรม และความสนใจด้านการอภิปรายพระพุทธศาสนาหรือการเข้าร่วมเป็นสมาชิก สมาคมทางพระพุทธศาสนา
2. ปัญหาด้านผู้สอน กลยุทธ์การสอนและ เทคนิควิธีสอน
 - 2.1 ผู้สอนยังขาดความสามารถในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ใกล้ชิด ผสมผสาน และบูรณาการกับวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน
 - 2.2 ครูขาดความรู้ ความสามารถ กลยุทธ์ และเทคนิควิธีการสอนที่ดี ขาดความใฝ่รู้ใฝ่เรียนทางด้านพระพุทธศาสนา
 - 2.3 ผู้สอนขาดความเป็นผู้นำในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะลักษณะเป็นผู้นำในการพัฒนาจิต
 - 2.4 ครูขาดความรู้ที่ถูกต้อง ลึกซึ้งในเรื่องของการบริหารจัดการ การเจริญปัญญาและความสามารถในการสอนเรื่องของศาสนพิธี

2.5 ครูขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
โครงการคุณธรรม และบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.6 ครูขาดการค้นคว้าหาความรู้ทางพระพุทธศาสนาจากสื่อเทคโนโลยี

2.7 ครูไม่สามารถแปลงเรื่องลึกลับได้ ขาดการอธิบายเรื่องที่ซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่าย

งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาใน
ปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2550, หน้า 36) พบว่าปัญหาในการเรียน
การสอนวิชาพระพุทธศาสนา สรุปได้ 3 ประการ ดังนี้

1. ด้านครูผู้สอน ครูร้อยละ 43.56 ประสบปัญหาเรื่องวิธีสอน เนื้อหาสาระ และด้าน
เทคนิค กลยุทธ์การสอน การวัดผลและประเมินผล โดยครูที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในสาระ
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบปัญหาอุปสรรคด้านความยากของเนื้อหาสาระของวิชา
ส่วนครูที่สอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ในสาระมาตรฐานที่ 1 ศาสนาและจริยธรรม พบปัญหาอุปสรรค
ด้านวิธีการสอน เทคนิคการสอนมากที่สุด โดยเฉพาะเนื้อหาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็น
เป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และสัมมนาพระพุทธศาสนา ใน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2. ด้านนักเรียน ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียนมี 2 ประการ คือ
ปัจจัยด้านตัวนักเรียน และ โรงเรียน สำหรับตัวนักเรียนนั้น นักเรียนร้อยละ 32.83 เป็หน่ายการ
เรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับปัจจัยด้านโรงเรียนนั้น โรงเรียนขาดความพร้อมด้าน
อุปกรณ์การสอน บุคลากรครู - อาจารย์ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด
จริยธรรม และด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้นักเรียนร้อยละ 51.13 เรียนไม่เข้าใจเนื้อหาต่าง ๆ ในวิชา
พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก และสัมมนา
พระพุทธศาสนา

3. ด้านโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่ขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ห้องศูนย์สื่อจริยธรรม และความพร้อมด้านครูที่สอน ส่วนใหญ่วิชา
พระพุทธศาสนามักให้ครูอัตราจ้างสอน และครูส่วนใหญ่ร้อยละ 43.31 สอนไม่ตรงกับสาขาวิชา
ที่เรียนจบมา

ขนาด เชื้อสุวรรณทวี (2544, หน้า 1) กล่าวว่า การเลือกใช้วิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ให้เหมาะสมกับพัฒนาการและกลุ่มนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ไม่มีวิธีการสอนใดที่ดีที่สุด แต่ละ
เนื้อหาอาจเหมาะสมกับวิธีการที่แตกต่างกันออกไป แม้แต่เนื้อหาเดียวกันก็อาจใช้วิธีสอนได้หลาย
วิธีขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้เรียนและอาจต้องใช้วิธีการสอนหลาย ๆ อย่างร่วมกันใช้อุปกรณ์การสอน
สื่อการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเห็นเป็นรูปธรรม เข้าใจบทเรียนได้ง่ายและชัดเจนขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุนทร บำเรอราช (2545, หน้า 77-78) ที่ว่า ในกลยุทธ์การสอน หรือการเลือกวิธีสอนนั้นมีข้อควรคำนึงดังนี้

1. ไม่มีเทคนิคหรือวิธีสอนใดวิธีเดียวที่สามารถให้ผลได้สูงสุดต่อการสอนจุดประสงค์ทุกจุดประสงค์
2. นักเรียนที่แตกต่างกันจะเรียนได้ดีด้วยวิธีที่แตกต่างกันและใช้เวลาไม่เท่าเทียมกัน
3. การสอนบางวิธีหรือการผสมผสานของการสอนบางวิธีจะเหมาะสมที่สุดกับเนื้อหาสาระบางเรื่อง
4. การมีจุดประสงค์หลาย ๆ จุดประสงค์ อาจจะต้องใช้วิธีสอนหลายวิธีเพื่อบรรลุจุดประสงค์เหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ
5. วิธีสอนต่าง ๆ จะบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากต้องอาศัยความสามารถของครูเป็นสำคัญแล้วยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ เกี่ยวกับตัวผู้เรียน เป็นต้นว่า ทักษะลักษณะการเรียนรู้ ภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นแนวทางให้ครูสามารถกำหนดกลยุทธ์การสอนที่เหมาะสมได้
6. กลยุทธ์การสอนเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นจากการดูลักษณะของผู้เรียน นิสัยใจของผู้เรียน รวมถึงสภาพความพร้อมทางร่างกายและจิตใจของผู้เรียน
7. กลยุทธ์การสอนขึ้นอยู่กับระดับอายุ วุฒิภาวะ ความสามารถในการอ่าน ไอคิว รวมทั้งวิถีทางในการประเมินผล

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาชั้นนั้น จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นควรปลูกฝังลักษณะทางจิตใจในปริมาณที่มากเท่ากับกับการส่งเสริมพฤติกรรม ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรเน้นที่ลักษณะของจิตใจมากกว่าพฤติกรรม (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2546, หน้า 29)

ดังนั้นการบูรณาการการสอนที่เหมาะสมก็คือการเลือกกลยุทธ์การสอนที่เหมาะสม (Selecting Appropriate Teaching Strategies) เป็นวิธีการสอนรวมถึงเทคนิคต่าง ๆ กระบวนการดำเนินงาน กระบวนการจัดการและการใช้เครื่องอำนวยความสะดวก ใช้ประโยชน์จากเนื้อหา และสิ่งแวดล้อมที่ครูคิดขึ้น เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (จริยา หาสดพานิชกุล, 2545, หน้า 76)

ผู้วิจัยเห็นว่าทางเลือกในการศึกษาเพื่อการนำรูปแบบการสอนแนวพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่ง จะก่อให้เกิดความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และมีการนำไปปฏิบัติ (Practice) จากประเด็นที่น่าสนใจมานั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เน้นซึ่งภูมิปัญญาอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทยที่ควรจะนำมาใช้

ในการพัฒนา และมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต บรรลุผลสำเร็จตามแนวทางในการพัฒนาประเทศ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและรวบรวมกลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนารูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเพื่อนำรูปแบบมาปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 (ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 -- 6) ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ และเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นมีเจตคติที่ดีต่อวิชาพระพุทธศาสนาและเจตคติที่ดีต่อการปฏิรูปการสอนของครูตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูที่สอนในโรงเรียนหรือผู้สนใจด้านศาสตร์การสอนพุทธธรรมได้สามารถนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียนและสามารถนำแนวทางการเรียนการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน เป็นการฝึกให้ครูผู้สอนศาสนา รวมทั้งผู้สนใจด้านการสอนทักษะคุณธรรม จริยธรรม ได้มีความสามารถคิดวิเคราะห์ และนำความรู้ไปใช้ในสภพจริงได้ การนำเสนอกลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งในระบบการจัดการศึกษาของไทยที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์สาระสำคัญที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

งานวิจัยนี้ คาดว่า จะสามารถสรุปข้อความรู้ (Knowledge Claims) เกี่ยวกับกลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นรูปแบบเพื่อนำประสบการณ์ของผู้สอนแบบต่าง ๆ ทั้งพระภิกษุและคฤหัสถ์ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นแนวทางสำหรับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 ที่มีพัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เทคนิคการสอน และการนำหลักแนวคิดที่วิเคราะห์ได้ไปปรับใช้ในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมต่อไป

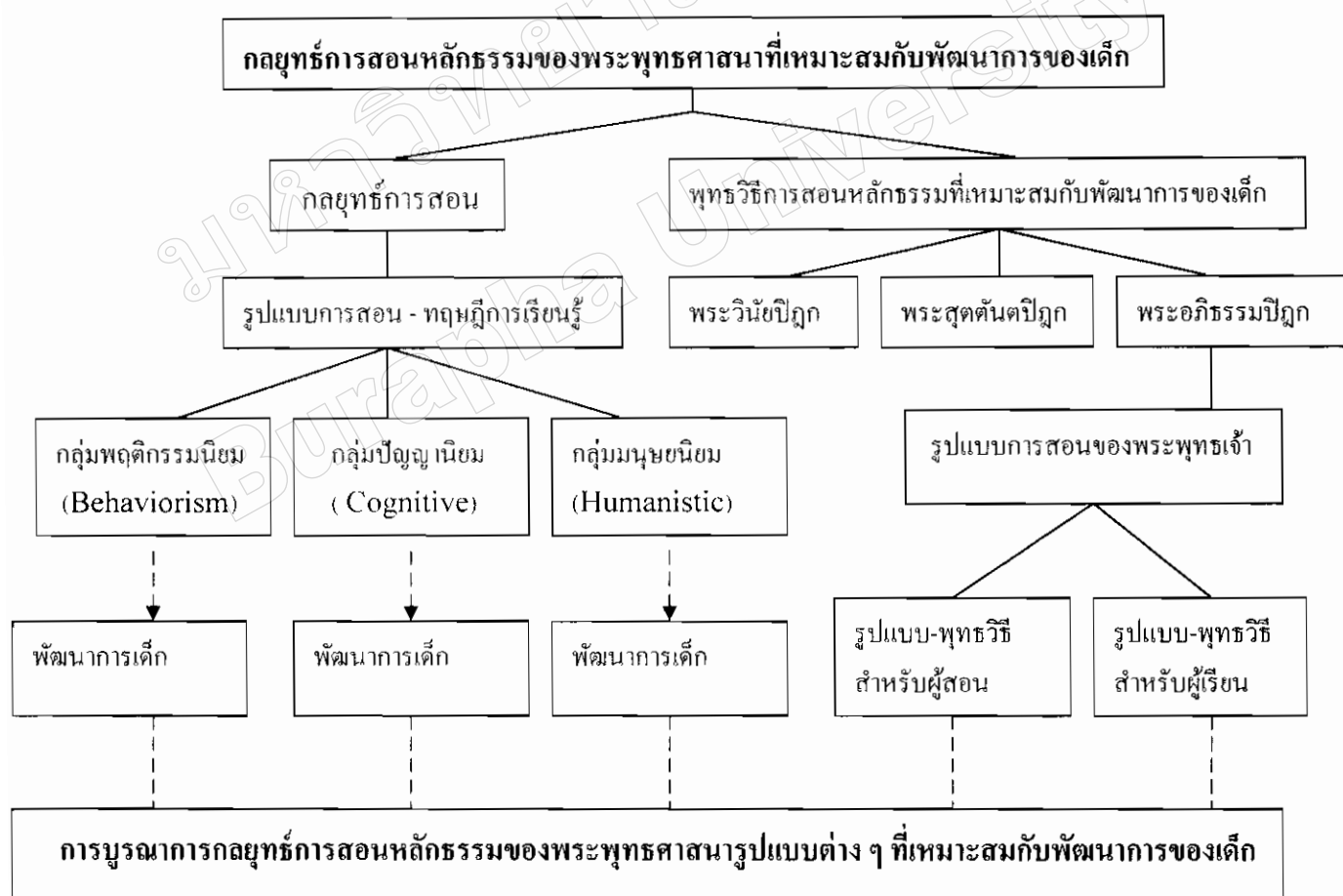
3. ได้ข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนเด็กตามหลักการของพระพุทธศาสนา และลักษณะกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ที่สำคัญอีกแนวทางหนึ่งเพื่อการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยสนาม (Field Research) ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก (Qualitative Research) ใช้หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในระดับสถานศึกษาที่จัดให้มีการเรียนการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาทั้งโรงเรียนและวัดหรือสำนักสงฆ์ เครื่องมือวิจัยที่ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) ประกอบด้วย ประเด็นกลยุทธ์การสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และแบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) ใช้วิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi – Structured Interviews) (Grandstaff and Grandstaff, 1987) การวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ตามระเบียบวิธีวิจัยคุณภาพเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และเชิงประวัติศาสตร์ เอกสารหลักที่ใช้ศึกษาวิเคราะห์ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2550 ในพระอภิธรรมปิฎก เป็นปิฎกที่ว่าด้วยการอธิบายหลักธรรมต่าง ๆ ในรูปหลักวิชา ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์และบุคคล ธรรมที่นำมาอธิบาย เกี่ยวกับหมวดหลักธรรม และในส่วนของพระวินัยปิฎก (เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก) พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน แหล่งค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยทางด้านการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ประเภทเอกสารชั้นรอง และในส่วนของพัฒนาการของผู้เรียน อ้างอิงจากตำราจิตวิทยาพัฒนาการ และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในแนวคิดทฤษฎีของเพียเจียร์และโคลเบอร์ก โดยใช้เทคนิคสามเส้าคือ สังเกต สอดถาม และสัมภาษณ์ ในส่วนของการวิจัยเอกสารสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. หนังสือ ตำรา
2. นิตยสาร วารสาร
3. เอกสารประกอบการประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาการ เช่นเอกสารประชุมวิชาการ เสนอผลงานวิจัยเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ประจำปี
4. เอกสารรายงานประจำปี (Yearbook)
5. สารานุกรม พจนานุกรม ปทานุกรม ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
6. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

7. บทคัดย่องานวิจัย (Abstract)
 8. บทคัดย่อของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในลักษณะรวมบทคัดย่อวิทยานิพนธ์
 9. บทคัดย่อของหน่วยงาน
 10. ประมวลบทคัดย่อ เฉพาะสาขาวิชา
 11. การสืบค้นข้อมูลสารสนเทศจากฐานข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่
 - 11.1 ฐานข้อมูลสำเร็จรูป ซีดี - รอม (CD- ROM)
 - 11.2 ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย
 - 11.3 ฐานข้อมูล Academic ASAP บทความจากวารสารสาขาสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์
 12. ฐานข้อมูลออนไลน์
- สรุปประเด็นสำคัญซึ่งเป็นขอบเขตของการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 ขอบเขตของการวิจัยกลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา (A Concept Map)

ขั้นตอนการวิจัยที่ทำการศึกษา ประกอบด้วย

1. สืบหาเอกสาร ข้อมูล และแหล่งเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งหลักการสอนทางพระพุทธศาสนา แนวคิดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ
2. ศึกษาข้อมูล เนื้อหาสาระ จากหนังสือ เอกสาร วารสาร ธรรมะ เว็บไซต์จากอินเทอร์เน็ต ม้วนเทปธรรม คัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์ชั้นรองต่าง ๆ
3. สนทนา ปรัชญาธรรมกับพระอาจารย์ และอาจารย์ ปราชญ์ ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา
4. เข้าร่วมกิจกรรม บรรยายธรรมและการปฏิบัติธรรมของแหล่งจัดการเรียนรู้ธรรมต่าง ๆ
5. กำหนดหัวข้อ กรอบแนวคิด วิธีการศึกษาวิจัย ร่างโครงการวิจัยและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา กำหนดคณะผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรง (Validity) ของงานวิจัย
6. เสนอขออนุมัติโครงการวิจัย
7. จัดทำรายละเอียดและเครื่องมือรวบรวมข้อมูลและรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลและขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ
8. ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล และปรึกษาข้อมูลผลการวิเคราะห์ กับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ
9. จัดทำรายงานสรุปผลการศึกษาวิจัย เสนอผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไข เพิ่มเติม
10. จัดประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การสอนหลักธรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก เพื่อนำเสนอ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และระดมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้
11. จัดทำรายงานการวิจัยเสนอคณะกรรมการคณาจารย์ พิจารณาตรวจสอบ และนำเสนองานวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. ศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์ความรู้ของการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความละเอียดลึกซึ้งทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ และการศึกษาพระไตรปิฎกซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานอ้างอิงชั้นต้น ซึ่งมีภาษาสำนวนเฉพาะต่างจากภาษา ที่ใช้กันทั่วไป ซึ่งเป็นคำศัพท์เฉพาะ (Technical Terms) และปรึกษาผู้รู้ นักปราชญ์ราชบัณฑิตผู้เชี่ยวชาญด้านพระไตรปิฎก โดยเฉพาะ
2. ตรวจสอบความเที่ยงของเนื้อหา (Reliability) ผู้วิจัยจะสรุปการอ่านวิเคราะห์เนื้อหาการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก โดยนำมาอ่านวิเคราะห์แบบอุปนัยหรือ

การตีความสรุปเป็นมโนทัศน์สั้น ๆ แล้วสรุปบันทึกไว้ จากนั้นประมาณ 1 – 2 สัปดาห์ นำข้อมูลที่สรุปวิเคราะห์มาอ่านวิเคราะห์ในลักษณะเดิมอีกครั้ง นำข้อสรุปที่ได้ ของทั้งสองครั้งมาเปรียบเทียบ ว่าได้ผลแตกต่างกันหรือไม่ หากมีลักษณะที่แตกต่างกัน จะถือว่ายังขาดความเที่ยงในการอ่าน วิเคราะห์ข้อมูล ต้องมีการอ่านวิเคราะห์ใหม่ ถ้ามีลักษณะไม่ต่างกัน ถือได้ว่ามีความเที่ยงในการอ่าน วิเคราะห์ข้อมูล

3. ตรวจสอบความตรง (Validity) ของการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ดำเนินการ โดยการนำผลการอ่านวิเคราะห์ตามข้อข้างต้นไปตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา ว่าถูกต้องและเข้าใจตรงกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาหรือไม่

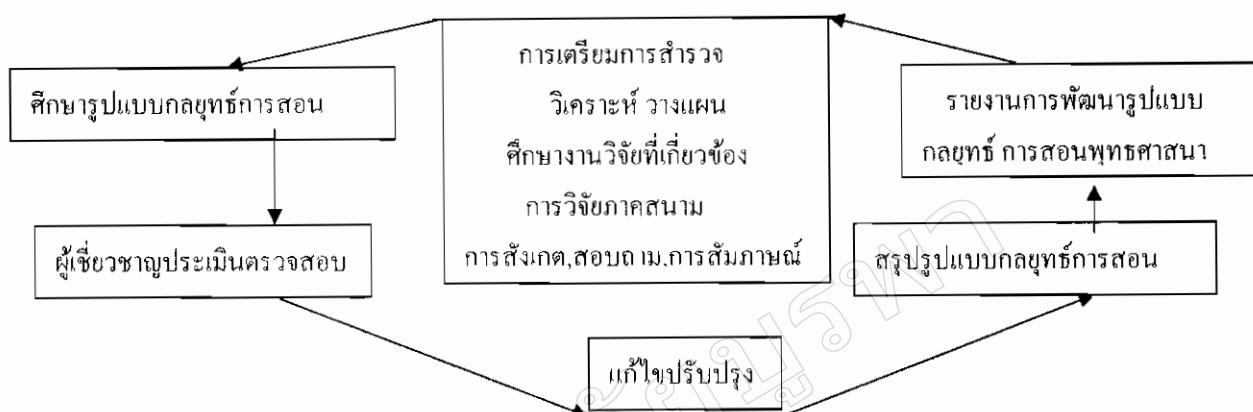
4. ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลทางคำรา เอกสารอ้างอิงที่ใช้สำหรับเป็น เครื่องมือในการศึกษาพระธรรมคำสอน และภาษาบาลีที่กล่าวเกี่ยวกับการสอนธรรมของ พระพุทธศาสนาสำหรับผู้เรียน โดยเฉพาะบทพระพุทธเจ้าทรงตรัสเทศนาแก่พระราหู และสอบถามสัมภาษณ์ทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา อันเป็นแนวทาง ในการรวบรวมข้อมูลแหล่งค้นคว้าอ้างอิงในการวิจัยได้เป็นอย่างดี

5. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการอ่านวิเคราะห์แบบอุปนัย เพื่อวิเคราะห์สร้างข้อสรุปย่อยและ วิเคราะห์สร้างข้อสรุปรวม การอ่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น จะเป็นลักษณะการอ่านเพื่อวิเคราะห์ เนื้อหา และการวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อสรุป และตอบคำถามในการวิจัย

6. ใช้ระเบียบวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิง ปริมาณให้เห็นภาพรวม เกี่ยวกับการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยกำหนดเนื้อหาที่จะทำ การวิเคราะห์ โดยใช้ กระบวนการ 3 ขั้น วิธีการ 3 ขั้นตอนในการวิเคราะห์ได้แก่ การวิเคราะห์ แบบอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการวิเคราะห์เอกสาร ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล และนำ ข้อมูลที่ได้มาตีความ สรุปความเพื่อตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์แบบจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการดำเนินการแยกข้อมูลเป็นกลุ่ม ๆ ตามลักษณะแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้ และแนวคิดทฤษฎีการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และการวิเคราะห์โดย การเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) เป็นการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน หลังจากผ่าน การวิเคราะห์ การจำแนก เพื่อหาความสัมพันธ์ และนำไปสู่การสร้างข้อสรุปเชิงหลักการต่อไป

3.7.ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลและงานวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้าน พระพุทธศาสนา และผู้เชี่ยวชาญทางการจัดการเรียนการสอน โดยการจัดสัมภาษณ์ข้อคิดเห็น จากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับผลการวิจัยและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการนำผลการวิจัย ไปใช้ หรือการวิจัย ต่อเนื่อง จุดเน้นเกี่ยวกับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือที่คาดว่าจะได้รับการสัมภาษณ์เพิ่มเติม เพื่อการตรวจสอบความตรง ทั้งความตรงภายใน และความตรงภายนอกของผู้เชี่ยวชาญทั้งด้าน

การเรียนการสอน และด้านพระพุทธศาสนา สรุปขอบเขตการวิจัยด้วยหลักการสามเส้า
 ดังภาพประกอบที่ 1-2

ภาพที่ 2 สรุปขอบเขตการวิจัยตามหลักการ 3 เสาได้ดังนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **กลยุทธ์** หมายถึง วิธีการ ยุทธวิธี รูปแบบ เทคนิค การวางแผน การตัดสินใจ วิธีการที่จัดทำให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป็นการปฏิบัติการที่มีการกำหนดการดำเนินงาน ในการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้แก่การเรียนรู้เชิงรุก เป็นเทคนิคการสอน และกลวิธีที่ผ่านการเลือกและตัดสินใจของครูแล้วกำหนดเป็นเทคนิคการสอน หรือหมายถึงกรอบการทำงานหรือการจัดทำกรอบเค้าโครงการสอน เป็นการดำเนินงานเพื่อกำหนดทิศทาง เค้าโครงหรือกรอบใหญ่สำหรับกำกับการทำงานของสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ ต้องจัดทำหรือเพื่อแก้ปัญหา และเพื่อการวางแผนพัฒนาการสอน

2. **การสอน** หมายถึง กิจกรรมการให้ข้อมูล หรือความรู้ หรือประสบการณ์ด้วยการใช้รูปแบบวิธีการ หรือเทคนิคใด ๆ ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือการตัดสินใจเลือกเทคนิควิธี เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อจุดมุ่งหมาย หรือกิจกรรมฝึกฝนบุคคลทั้งสองด้าน คือ ด้านร่างกายหรือพฤติกรรม และด้านของจิตใจ ในส่วนของความรู้สึกลึกซึ้ง สติปัญญา

3. **กลยุทธ์การสอน** หมายถึง เทคนิควิธีการในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการฝึกฝน เพื่อความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายใด จุดมุ่งหมายหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยกำหนดกลยุทธ์การสอนแบบโครงงานคุณธรรม ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอนคือ

3.1 **ขั้นการศึกษาสภาพแวดล้อม** หมายถึง ขั้นตอนการวิเคราะห์ การสำรวจ กำหนดประเด็นสำคัญในปัจจัยแต่ละด้านที่เป็นโอกาสหรืออุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน

3.2 ขั้นการกำหนดทิศทาง หมายถึง กำหนดกลยุทธ์ รูปแบบวิธีการต่าง ๆ โดยอาศัยหลักการพิจารณาความสัมพันธ์ทางด้านสภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนการสอนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อกำหนดรูปแบบหรือกลยุทธ์การสอน

3.3 ขั้นการพัฒนากลยุทธ์ หมายถึง วิธีการดำเนินการที่จะทำให้การดำเนินการตามกลยุทธ์การสอนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์และการขยายผล

4. แนวคิดรูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะหรือแนวทางของการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมาจากการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัยและการนำไปใช้ โดยมีการจัดลำดับขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นกระบวนการที่มีระบบ รูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นจากการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยธรรมะหลัก คือ หลักธรรมะประกอบ คือ หลักอริยสัจ 4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา มาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน

5. หลักธรรม หมายถึง สิ่งที่มีพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงให้แก่มนุษย์ ทรงเป็นผู้แนะนำด้วยวิธีการต่าง ๆ และทรงให้ความเป็นอิสระในการตัดสินใจ ซึ่งหลักการและแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) ได้แก่ หลักธรรมสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ มงคล 38 โยนิโสมนสิการ และหิริ-โอตตัปปะ

6. พระพุทธศาสนา หมายถึง สาระและระบบความรู้ต่าง ๆ ในพระธรรมวินัย หรือคำสอน คำบอกทั้งหลายของพระพุทธเจ้า และรวมทั้งคำอธิบาย คำขยาย ความหมายของพระสาวกจากพระธรรมวินัยหลักที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ ซึ่งทั้งหมดได้มีการจดจำและบันทึกสืบต่อกันมาเป็นคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์หลัก และคัมภีร์ชั้นรองต่าง ๆ ที่เรียกว่า คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา

7. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง หลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการฝึกฝนให้เกิดทักษะ การอบรมตนและเกิดสติปัญญาตามหลักไตรสิกขาและโยนิโสมนสิการในหลักพระพุทธศาสนา ในระดับช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6)

8. พัฒนาการของเด็ก หมายถึง การมุ่งให้เกิดการพัฒนาในด้านค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ในการวิจัยนี้ หมายถึง สาระสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่สามารถเป็นแนวทางในการจัดการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก หรือกลยุทธ์การสอนที่เหมาะสมกับเด็กวัยรุ่น ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดี และเกิดการรับรู้ การจำ ความเข้าใจและ/ หรือ การมีพฤติกรรมตอบสนองการเรียนรู้อยู่ในแต่ละวัยของเด็ก ซึ่งเป็นพัฒนาการของวัยรุ่นตอนกลาง

9. วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง หลักสูตรการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2544 (สาระเพิ่มเติม) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในระดับช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – มัธยมศึกษาปีที่ 6)

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University